GARGILII MARTIALIS

QUAE SUPERSUNT

EDITIO IN GERMANIA PRIMA

LUNAEBURGI
APUD HEROLDUM ET WAHLSTABIUM
1832.

GARGILII MARTIALIS

QUAE SUPERSUNT.

E CODICIBUS NEAPOLITANO
ET VATICANIS

ERUIT

ANGELUS MAJUS

BIBL. VATIC. PRAEFECTUS.

EDITIO IN GERMANIA PRIMA.

LUNAEBURGI

APUD HEROLDUM ET WAHLSTABIUM

1832.

PRAEFATIO.

Gargilius Martialis quo tempore vixerit, docet Lampridius in Alexandro Severo c. 37. qui ejus temporis scriptorem vocat, Vopiscus autem in Probo c. 2. inter Suetonium Tranquillum et Julium Capitolinum collocat. Incidit igitur aetas ipsius in saeculum III. a nato Christo. Proinde nescio quod in mentem venerit Servio, qui verba Virgilii explicans, ubi materiam de arboribus tangens his verbis utitur Georg. IV. 147.

Verum haec ipse equidem spatiis exclusus iniquis
Praetereo, atque aliis post commemoranda relinquo,

haec addit: Gargilium Martialem significat, Quomodo enim Virgilius talem indigitare potest, qui tribus post saeculis demum in lucem prodiit? Volebat fortasse

scribere, illud, quod aliis Poeta reliquit, Gargilium Martialem post tria saecula demum executum esse.

Scripsit I. historiam Augustam, teste Lampridio in Alexandro Severo, et Vopisco in Probo, qui ad eum provocant; II. de hortis, teste Cassiodoro Divin. lect. cap. 28. qui hoc ipsum elogio mactat: „Quodsi hujus studii requirantur auctores, de hortis scripsit pulcherime Gargilius Martialis, qui et nutrimenta olerum, et virtutes eorum diligenter exposuit, ut ex illius commentarii lectione, praestante Domino, unusquisque et saturari valeat et sanari.“ Testis et Servius loc. allegato, tum imprimis Palladius, qui Gargilium de ficu, ceraso, amygdalis, nucibus, citro et aliis hujusmodi fructibus agentem citat.

Tandem de re veterinaria sive medicina animalium scripsisse, ex antiquis nemo equidem memorat, fragmentum tamen Curae boum superstes testatur. Illud habuit Jo. Rhodius, illiusque edendi

spem fecerat in Lexico Scriboniano p. 367. Edidit autem Christianus Schoettgenius in Scriptoribus Rei Rusticae, curante Jo. Matthia Gesnero, ex apographo Codicis monasterii Corbejensis, qui tunc temporis Coloniae apud S. Pantaleonis depositus erat, asservato in bibliotheca Lugduno-Batava.

Unicum id saltem monumentum erat, quod e Gargilii Martialis scriptis hucusque ad nos pervenit.

Illi accedunt nunc duo alia, ab Angelo Majo detecta, nempe:

I. de arboribus pomiferis fragmentum, ex Codice rescripto bibliothecae regiae Neapolitanae, editumque in ejus: Classicorum auctorum e Vaticanis codicibus editorum Tomo I. p. 391—413.

II. de pomis seu medicina ex pomis, e Codicibus duobus medicis bibliothecae Vaticanae, editum in eadem collectione. Tom. III. p. 416—426.

At nos non levi pondere adfirmamus, quod si melle linantur, in eo melius perseverant, et ubi tempus erit, speciosa exire policentur. Quidam patina nova sicco gypso separata subruunt. Eadem alii milio sive palea separata demergunt. Sunt qui singularem cretam cum amurca subigunt, soleque siccatis cydoneis inliniri existimant, si in loco sicco et frigido reponantur. Multi vel solam cretam sufficere crediderunt, si cum ramulis suis mala detracta et oblita in sole siccentur, ac si quid extra hiaverit, luto contegatur. Servantur et gypso inlita; sed aspera sunt sapore, quamvis et adspectui speciosa procedant. Consentiunt aliqui posse et scrobibus et in doliis, eodem modo, quo punica supra, vel alia servari. Quintilli cydonea in iscove servata diuturna promittunt. Diligentioribus rectissime visum est praemonere, ne cum ceteris pomis cydoneum misceatur: sibimet censent reponendum, austeritatem ejus timentes, quae corrumpere solet, ut necesse est, quidquid de proximo adfuerit. Cydoneorum pondus adeo jumentis praeter cetera infestum est, ut remedia quoque contra haec nullas vires habere compertum sit.

Medicina ex cydoneis.

II. Cydonea plurimi medici eustomacha crediderunt. Eadem Discorides et diuretica existimat austeritatis beneficio. Ceterum styptica conprimere urinam magis, quam agere consueruut. Cruda austeriora sunt. Cruda itaque matura coeliacis, dysentericis, sanguinem rejectantibus prosunt in cibo sumpta. Cocuntur et cinere calidissimo farina involuta; et aegris, quorum diuturna jam febris est, sine periculo dantur: thoracis, et stomachi tormenta mitigant; aqua etiam caelesti madescunt.

Caput II. De persicis.

I. .... ossa sererentur. Curtius Justus et mense januario calidioribus locis putat posse disponi. Quintilli armenia sola consentiunt januario mense ponenda. Graecis omnibus fere autumnalis satio ratione naturali videtur electa; siquidem eo tempore cum pomis caducis ossa delapsa in novas plantas saepe videamus sine culturae adminiculis sua sponte fruticare. Ideoque plerique non ossa, sed poma ipsa matura integra existimant obruenda; ut ea res et ossi-

bus vicem stercoris praebeat, et pomis futuris inlibatum saporem, sicuti arbitrantur, adquirat. Tenet quosdam odieque vana persuasio, ut putent ossa, quae dente contacta sunt, aut prorsus extingui, aut infeliciter nasci. Sed frustra id credidisse tunc sentiunt, cum coeperint experimenta consulere.

II. Sunt, qui ab exortu favoni persicum serere melius existiment: medio tamen tempore anxius atque sollicite ossa custodiunt. Et quidam primo recentia paucis diebus in cinere mergi patiuntur, ut quidquid umidi continent, illo siccante deponant: post in umbra explicantur, et biduo ventilata cum terra soluta in qualo vel in fictili vase componuntur: atque tectum atque oblitum sulco ita infodiunt, ut accessum neque sol neque ventus inveniat.

III. Interest autem, cujusmodi statum caeli conditio regionis, calidum, frigidumne sortita sit. In calido merito sub ipsum tempus autumni ossa mergantur. Metus enim non est gelum; immo si qua corrupta depereant, frigida relapsa hieme, cessabunt; cum ossibus exterius tempore resolutis, totam germinis sani vitam nucleus ex-

peritur. Mali denique tunc inservire arboribus debent, cum extra hiare coeperint. Huic sationi potest prodesse, quod generaliter Celsus agi scribit; ut ossa, priusquam terrae committantur, diebus quinque teneantur aquae innantia. Ut asserventur hiemalibus brumis subsidium temporis et humoris habemus in ceterum autumni. Idem facere supervacuum est, cum jam gelidae hiemis adventu frigus imberque veniat.

IV. Quolibet coelo, et quamvis macro solo, persicorum arborem poni Celsus existimat: idem tamen laetissimas fieri confidit, si remotione loci, blandimentum ceperunt. Curtius Justus inriguis et frigidis locis mallet aquam, et adjungit dolio aliquo supra posito, quod ab aquilone defendat; sic enim fieri, ut semina pecorum stercus ita ament, ut alia germina. Quintilli calidum aerem persico, et humidum solum addunt. Demissa temperes necessaria eis, ne siccitas anni ruat, et admodum exigua poma constringat; ac frequens umor enormi vastitate et inani sapore distendat. Graecorum celeberrimi auctores inrigua et hortensia ad huic arbori loca destinanda consenserunt; ubi humor, manu tem-

peratus, nocens ita verti potest, et ut possit induci. Idem persico solum pingue contrarium tum crediderunt: calculosum et harena, et sabulo proximum conveniet; sicuti ceteris omnibus, quae gummi glutina excludant.

V. Ordo sationis in persico talis est: crebrior in terra sulcus, duobus intermissis pedibus, aperitur; in quo ossa deponi siccata, erecta, non altius debent, quam quod amplectitur trium mensura palmorum. Obruta ulterius, germine infirmo, ad superna non scandent. Infigenda autem terrae pars acutior, unde radicis exordium est. Commodissime quattuor palmis invicem separata ponuntur. Multi et fimo ossa circumdant, aqua leviter adrorant. Robustior tamen, etsi tardior, planta praecepit ex osse, quod simpliciter exponatur. Sunt qui in gastris vel qualis cribrata terra repletis ossa disponunt; unde mox plantas adultas in seminarium cum cespite suo transferant; et adfirmant, quod si pertranseant, gratioris saporis et suci amplioris poma tribuantur. Planta vero, quae de codice avellitur, autumnale tempus expostulat: huic namque arescendi periculum incumbit, nisi lar-

gus umor et frequens pluvia ei subvenerit. Moris est, fimo oblitam et inferioribus foliis deputatam, subacto solo, et praecedente punctorio, sicuti olera demergere; nam calcata plus justo, et terra densante constricta inertia ligni maturum sentit occasum.

VI. Sed utrisque frequens sarculi opera, et desiderata medicina continuae runcationis adhibenda est; ne tenero germini noceant flatus herbarum, neve densitas condegentium, solis atque aurae nutrimenta praecludat. Danda etiam calamo, sive virgulto propius adfixo adminicula, quibus se tueri contra violentia ventorum flabra consuescant. Quae sollicitudo non amplius, quam unius anni spatio conplectitur. Ceterum bima translata jam suis viribus nulli non repugnat injuriae.

VII. Scrobes altos arbor persici non amat: quippe cum modica radicum concessa substantia esset ei, nec cito vivat, contra aliarum arborum legem de superioribus partibus mutuatur alimentum. Hanc maxime existimant causam, propter quam sola maturius consenescat. Nec intervalla majora desiderat, ejusmodi folia sortita, quorum

tenuis umbra opacitatis incommodum non parat, quam scilicet binos pedes. Sic Curtius optime positas arbitratur. Quin immo inventi, qui densius consitas tutas existiment; tutiores dum se invicem praetegunt a solis ardoribus, quibus difficulter hoc genus arboris creditur repugnare.

VIII. Ablaqueare omnibus annis oportet novissimo autumno, et inhalantibus fibris de radice purgatis, folia sua in vicem stercoris cum terra molliore congerere; quantaque majore***

(Quae desunt, supplet Majus e Palladio novembr. VII.)

X. *** et magna fieri adseverant, si cum arbor in flore sit, lactis caprini per triduum ternis sextariis inrigetur. Omnibus persicis, maxime tamen praecoquis et armeniis, quotiens abundantibus pomis arbor honerata est, decerpenda sint aliqua: sic enim reliquis celerior maturitas inperatur. Sparto ligata, adversum plurima incommoda, ut amfora, existimant: et odieque nonnulli jumentorum soleas in itineri derelictas prae medio truncis ramisve suspendunt.

XI. Inseri persicus utroque modo potest, vel

in cortice, vel in ligno, praecedente fissura. Sed quantum propius ad terram recisa sit, eo melius insereretur; fortior est enim ejus pars ima. Quidquid in summo est, quoniam suci minus retinet, ut fragile ac putre damnatur. Inserendi tempus aptissimum novissimi autumni, si loca non sint adeo pruinosa; vel inter brumam, et exortum favoni, id est extremo decembri, ac deinde januario; ita exigente praecoquo germine, quod saepe et ante veris adventum florere festinat. Meliores ad inserendum surculi habentur aliquatenus pleniores, et de ea parte sublati, quae ad propinqua arbori fuerit: vixque proveniet, aut non diu durat pars summa ramorum. Persicus et in semetipsam inseritur et in amygdalum et prunum: magisque durabilis arbor efficitur, cum surculi ejus in ligno fortiore cinguntur. Sed armenia vel praecoqua peculiariter prunis insita floriora sunt. Cetera, id est duracina sic insita, in amygdalo melius adsuescunt. Ad haec ipsa prunorum atque amygdali germina difficilius, sed cito recurrunt in senectutem; quotiensque surculo alterius generis insita sint, infirmitatem suam confessa moriuntur.

XII. Sic quoque fiet emplastratio. Olea, persicus, sicuti et nonnulla ficus, et hujus generis cetera, quibus seponitur sucus pinguis, rite inoculantur, prius trunco reciso. Adverti deinde, mole justa plerunque esse, et diutius adservari, si non, ut Graeci, in glarea, argilla, sed in solo arenoso ponas. Et quidem solito more possunt emplastrari: quod agere in fine prodest mensis aprilis, sed initio maii satius proveniet.

XIII. Persici pomum, nisi conditum muria et oxymelle, asservari diutius non potest; vixque hoc modo pervenit in alteram aestatem. Cutis exilitas et carnis squallor consentanee prodibunt ad parsimoniam vetustatis. Plerunque temtarunt, ossibus detractis, more ficorum in sole siccare, atque in rigido servanda suspendere: vix in his aliquid suci inest; cujus admonere inane videtur. Ex veteribus multis suesatibus ollulis inpicato singula poma clausere umbilico, atque in sapam purissimam demissa merserunt; sed hoc modo saepe in breve tempus flacescunt. Graecorum deprehendi * * *

Caput III. De amygdalis.

I. *** fimum bubulum transferunt, nec ex eo nuces proferunt ad serendum, nisi cum hiascere coeperunt. Mago et Celsus scrobes altos latosque tribus pedibus effundunt: in eos terrae congerunt quam minutissima cum stercoris admixtione eatenus, ut pars dimidia compleatur. Ibi tria amygdala in medio trina angulari lege disponunt, quo inter se non palmo, ut Columellae videtur, sed pedis sive dodrantis spatio separentur. Acuta pars uncis ab utrisque prima defigitur; radices exitum moliuntur; sed in posterioribus dissentiunt. Siquidem faciem lateris in aquilonem Mago invertit: Celsus ad favonium dirigit: Columella cum dicat: „anceps nucis ad favonium spectet" et sine dubio et ipse unum latus opponit aquiloni. Supra nuces terra sesquipedis ingeritur: et si nec ullus imber fuerit, ter in mense seminibus expositis umoris alimenta subministrentur; et quidquid in summo scrobe induruit, levi sarculo relaxetur.

II. Ubi primum se germina ostenderint, quoniam tenuis illis stilus et flexuosus est, juxta vastior palus adfigitur: quo rami adminiculo, et

in valido requiescant, et scandere in rectum conpletum docent consuescere. Triennio exacto unum germen in loco permanet; reliqua eodem mense, quo sata sunt, ad scrobes transferuntur, ut pars aliqua fossurae convexa relinquatur: hanc paulatim adobruunt, singula arboris incrementa numerantes; tantumque radicibus cumuli largiunter, quantum altitudinis truncus adjecerit.

III. Quintilli omnem agrum in seminario amygdalis destinatum ad sesquipedis altitudinem fodiunt: hunc in areas dividunt, quo canalibus umor infusus diutius inmoretur: dein per areas, intermisso pedis spatio, modicis scrobibus excitatis, ad digitorum quattuor altitudinem nuces mergunt. Stercora in terra obruunt, parique, qua ceteri, cultura lene nutritas in scrobes post triennium transferunt. Mago primus, et post eum Diophanes, novam amygdali suadent ut ferulam primo seramus; eamque post annum recisam, et in media parte diffissam nuci amygdali, qua medullae sucus mollis est, compleamus: nec desinunt adseverare, quod arbor eiusmodi et robore et fructu pulcriore provenit, sicut Co-

lumella describit. Ferularem alio modo scribit; nam hoc tantum praestare amygdalis ferulas, ut illas faciant tarentinas.

IV. Et natura et mediocritas arborum suggerit, ne altissimo scrobe recondant. Illa intervalla etiam simili ratione moderanda sunt. Viginti et quinque nonnulli, quidam et viginti pedum justa pronuntiant. Bene Diophanes ait amygdalas in transitu esse ponendas, quoniam non semel maturant, et per partes se fructus ejus adcommodant: nec possent ita fures dispoliare, ut non aliquid, vel quia crudum videtur, domino relinquatur.

V. Levissima et minime sumtuosa cultura est earum putationis annuae scilicet: qua necesse sit, ramos supervacuos, vel enormiter natos, vel aliqua necessitate praefractos, falce purgare. Exigunt sane propter incursus pecorum custodiam diligentem, quorum dente contacta in amarum saporem ex dulcibus transeunt. Fossio contraria illis habetur; nam florem statim amittunt: quod malum illis vel a nobis non debet inferri, cum et alias periclitentur in flore, nubilo prius marcidae, deinde austris insequentibus concrematae.

VI. Plurimum generant. Si ferax non erit, terebrari in radicibus debet, et taxillus e taeda in foramen aptari: vel in locum taedae cuneus, qui esset ex robore. Quidam radicibus perforatis silicem adiciunt, et ita arboris librum patiuntur inolescere. In locis frigidis, in quibus metus est, ne in flore deprensas pruina conburat, hoc modo tradunt amygdalis subveniri: ante quam floreant, nudare radices jubent, et albi generis lapides quam minutissimos cum arenae cumulo adgregant: cumque jam tempus videbitur, ut debeant germinare, fodere, atque removere, quae fuerant infusa, praecipiunt.

VII. Ut teneras nuces procreent, utile erit, ablaqueatis radicibus, ante quam floreant, aqua calida per aliquos dies inrigata. Fiunt dulcia ex amaris, si circumfosso stipite tribus a radicibus digitis latior caverna ponitur, qua pruina decurrat: post media trunci parte terebrata cuneum, qui esset ex arboris quidem radicibus, simplici delibutum melle fixerunt. Nec minus utile est si effundatur stercus suillum humano lotio resolutum et radicibus superfusum. Aristoteles in georgicis amaritudinem amygdali

fraglanti soli adsignat; quum crebrius exustae dulcior sucus hauriatur. Illico praesto videtur, ex morsu pecorum omnia haec arbori amaritosa contingere, cum inopinata in medullas saliva consederit. Si viridibus auferas tenuiora, quaequae liqueris, meliora sunt.

VIII. A. kal. aprilis, ut putat Celsus, incipiunt esse matura; ac si adservanda deligi placeat, signum maturitatis ostendunt, cum corticem remiserunt. Sunt, quibus cortex difficulter abscedat; sed si paleis obruuntur, calore solari illico resolves: tum corio liberatae, si quis aqua marina lavet * * *

Caput IV. De castaneis.

I. * * * conripiat, quales illae fuerunt, de quibus pastor ita praecinit: „mea quas Amaryllis amabat“. Mago breviter, ut poenus, et cui peregrinae ejusmodi arboris minus nota cultura sit: „castaneam in umido, sicut graecam nucem serito“. Cornelium tamen Celsum italicae disciplinae peritissimum decuit aliquatenus edocere, quidquid Magonis ignorantiam fugerat. Sed et ipse castaneas amygdalo, eorum exemplo,

rejectat. Columella, cui curae fuit diligentius et de castanea conscribere, etiam ipse indifferenter, et varie sententiam promit; fluxe enim ita scribit. Adfirmat a novembri mense per totam hiemem seri posse: nunciat kal. martias in idus easdem, ne quid intersit; et plantat; ut quandoque quae sine culpa manus veniat, scire possimus. Etiam Gajus Plinius, quamquam ipse sationem caeduam adsentiatur, hiemali tamen primum tribuit. Julius Atticus ex novembri in februarium mensem serere indecrevit. Curtius Justus sationem nucis primam decembri, secundam februario adsignat. Julio Frontico, cum et solide de genere et alia ratione culturae nonnulla tractaret, non fuit culturae alia norma, quando rectissime castaneas sererentur. Quintilliis in satione castaneae vergiliarum non omittendus occasus.

II. Sed et quibusdam Graecis placet ab arcturi exortu serere castaneam. Nec inmerito naturam secuti, quibuscumque tempus hoc placuit. Tunc enim seminis, id est, nus, justa maturitas creditur, adeo ut hiante tegumento si legent tum manus condat in terra, ut caduca

labantur. Sed ad hoc accedit, quod nux reservata difficile sit contra putredinem vindicare. Sana igitur et matura debet exponi: quorum alterum spondet de incolumitate perseverandi; alterum prodest de virtute generandi.

III. Contendunt plerique Graecorum castaneam melius ex verna satione procedere; si tamen nux anxie atque sollicite condita servetur expansa. Et tunc in angustum locum siccumque translatae eriguntur in cumulum: supra eas ita, ut universas obtegat, funditur arena fluvialis, quae et pinguis et dulcis est: post trigesimum diem eadem harena removetur; et in nucibus in aquam frigidam missis sanas a corruptis sic licet segregare; nam corruptae supernatant, sanae residunt. Illae igitur, quae placere meruerunt, rursus in harenam, sicut antea, reponuntur; et post alterum mensem, si quae forsan integrae debent credi, aqua judicando temptatur. Hoc idem fit tertio mense, donec vernum tempus adveniat, quo satis nucibus nec includi jam necesse est, nec probari diligentioribus.

IV. Non in lavimento, sed vasibus servanda harena, ut similiter influat. Quidam in plantis

juxta arborem sponte nascentibus castaneas conservandas esse dixerunt. Sed ejusmodi planta tardissime provenit, et continuo biennio languida est; vix ut demum vel illam sucus recreet, qui consequitur, quem non habuerat, cum dilata non esset. Inventi tamen, qui de nucibus ex hoc genere plantarum audeant aliquod facere discrimen; et nuces credant caeduis arboribus aptiores, plantas vero nucibus procreandis esse utiliores: si tamen fas est, ut admittere in animum debeamus, quod lignum in poma proficiat, fructus in ligna desistat.

V. Solum castanea desiderat molle et subactum; non tamen arenosum patitur et sabulum. Si umor adfuerit, pulla terra vel maxime prodest: sed et carbunculus, itemque tofus optime servit diligenter infractus. Spissum rubricosum locum non vult: vix provenit in argilla: in glarea cretaque nec nascitur.

VI. De caeli qualitate nonnulla inter autores varietas opinionis exoritur. Celsus ante oculos habens, quid pomis expediret, calidas africas regiones castaneae aptissimas credit. Id illo argumento probat, quod Neapolis Campaniae ci-

vitas eo fructu maxime glorietur: prudentissimi tamen postea adjunxit, quod et frigidis locis conseri possit, quae fere omnes anteponenda senserunt. Julius Atticus opacis et septentrionem spectantibus clivis laetissimum fieri castaneae pollicetur. Columella et Plinius in eadem fere verbà consentiunt. Quintilli montana sine dubio et umida et frigida principaliter probaverunt: si tamen in campo necesse'st ponere, tenuem locum, et hunc harenosum existimant diligendum, aut juxta viciniam fluminis, si tamen limus ex eo stare non soleat. Sunt qui putent et in declivibus locis castaneas optume provenire.

VII. Majori parti placet in pastinatis omnino ponere, ita ut terra confracta in duorum pedum altitudinem sublevetur. Columella et Atticus addendum adhuc altitudini semissem putaverunt. Sunt aliquot ex Graecis, quibus mensura non satis justa sit, nisi quae tribus pedibus excreverit. Et fortasse singulis satio consistat; nam qui dipondi brevitate contenti sunt, seminarium cogitant: et potest qualiscumque mensura, nucibus exceptis, alere plantas post biennium recessuras: sed qui semina mansura condebant, non inmerito ampliorem radicibus paraverunt, uti arbor habuerit, quantum ***

GARGILII MARTIALIS.

DE POMIS

SEU MEDICINA EX POMIS.

---

1. Malorum genera sunt multa, tamen duo sapores. Dulcia vix egeruntur, flegma nutriunt, fellis ardorem movent, inflationes faciunt, quamvis humida et frigida sint. Cocta obvoluta farina cineri trita oculorum tumores tollunt.

2. Mala acida et matura omnibus commoda, et bene digeruntur. Sunt et agrestia mala quae restringunt. Cocta bene digeruntur. Sucus eorum suspiriosis prodest.

3. Pyrorum natura styptica. Genera sunt multa: quaedam acida, quaedam dulciora, quaedam austera. Acida habent aliquid caloris: unde plerumque dissolvunt stomachum inhaerentem flegmati densissimo. Dulcia, quae sunt aquata et soluta, nihil in se, neque frigidi neque calidi continent. Ex quibus singulis, pro discretione

;rum et necessitate causarum, ordinanda etiam ınt subsidia medelarum. Austera et acida sto-ıacho conveniunt, sitim movent: dulcia omnia ontraria. Ante cibum sumpta ventrem strin-unt; post cibum ventrem resolvunt.

4. Cydonia plurimi eustomacha vocaverunt. ›typtica urinam conprimunt propter austerita-em. Cruda austeriora, cocta grata. Cruda et natura coeliacis, dysentericis, sanguinem reicien-ibus prosunt. Cocta in cinere obvoluta farina lantur in febribus laborantibus. Incisa cocta in ıqua, dato stomacho dolentibus. Vinum eorum lysentericis, coeliacis, nauseantibus, sanguinem ıpuentibus potui dato. Cocta in mulso, trita ıtomacho inposita defectiones tollunt.

5. Persicorum cibus stomacho inutilis, quod cito sucus ejus aciscat, et caro ejus indigestio-nem faciat. Tamen post cibum utiliter dantur: nec non et cocti in jure cum pullo gallinaceo, nauseam restringunt. Folia eorum trita cum calda contra lumbricos similiter et umbilico in-ponantur. Nucleos persicorum cum aceto et oleo capitis dolentis fronti inlinito. Gummi eorum

in pusca sanguinem reicientibus potui dato. Su-cus foliorum ejus vulnera aurium vermes haben-tium curat.

6. Armeniaca calida et styptica, stomachi valde utiliora in cibo sumpta.

7. Cytriorum non una eademque virtus in omnibus partibus: cortex thermanticus: caro alba media temperata acrimonia cum semine, styptica: cortex austerioris naturae, modice sumptus, aut in potione calida diutius immersus digestionem operatur. Caro ejus alba flegma nutrit, foramina interiora cludit, et stomachum opprimit, tarde coquitur, indigestiones facit. Acrimonia ejus cum semine trita morsui canino succurrit. Incisum, cum omnibus in se coctum, serpentium morsus et fungorum venena curat.

8. Pruni pomum recens ventrem solvit, sto-macho contrarium est: siccum non tam molestum est: in mulso coctum alvum commovet.

9. Mespila hiemalia majora ventrem purgant. Asperrimus in mespilis fructus fluxum ventris fortiter detinet, et stomachum dissolutum strin-git: viscida et constrictiva sunt immatura.

10. Zeziparum calidum est, stomachum gravat, sitim movet: veterrimum urinam movet. Folia ejus trita cum pomis et vino potui dato spleneticis et hydropicis.

11. Sorba et praecocia poma eorum viscida et constrictiva sunt.

12. Ficorum natura calidissima est. Aridi humectant et deducunt: humectant quidem, quia pingui suco sunt; calefaciunt autem propter sucum. Egeritur etiam dulcedo eorum. Primi eorum, qui fuerint, pessimi sunt propter nimium sucum. Sicci calidissimi sunt, sed egeruntur. Cocti in aqua cum hyssopo omnia pulmonum vitia cum tusse curant. Triti cum melle, carbunculum curant.

13. Uva calida est et humida, sed egeritur, maxime tamen alba: quae autem immatura est, minus calefacit; sed mustum tantum purgat. Passa vero uva egeritur quidem, sed exurit. Enucleata quidem trita cum cymino omnes indigestiones et tumores verendorum sive carbunculos curat.

14. Mororum poma ad praesens stomacho utilia, eo quod refrigerant. Quod si alius cibus

non superveniat, inaciscunt. Fit ex suco mor medicamen mirificum contra omnia vitia oris faucium, arteriarum vel dentium. Sucum po morum maturissimorum lento igne coctum a mellis crassitudinem, mitis aluminis scissi myrrhae singulas drachmas, simul commisceto et cum pinna perungue.

15. Myxorum virtutem frigidam suspicamur: ardorem febricitantium extinguunt. Ore con pressus sucus glutiatur: in cibo sumptus sto machum egerit: solutioni ventris obsistit: tritus et cum fabae pulvere mixtus inpositus collec tiones supportare non patitur. Ossa combusta, trita cum butyro, combustis medentur.

16. Ceresia viride pomum ventrem humectat et provocat; aridum siccat ac detinet: viride stomacho contrarium est, siccum utile. In hoc pomo tres inesse virtutes suspicamur. In quibusdam sapor austerus est, in aliis acidus, in aliis dulcis. Austerae ventrem constringunt, stomachum confortant. Acidae judicantur flegmate abundantibus stomachis opportunae: nam magis siccant, et crassitudinem dentium orisque humorem incidunt. Dulces stomacho contrariae.

Citius autem praenestinae fluunt. Gummus eorum ore detentus et glutiendus arteriam linit, vetustissimam tussem compescit: cum mero potatus calculos frangit.

17. Tuber virtutem habet stypticam. Poma ipsa commixta, stomacho nauseanti, fluxui ventris, et sanguinem reicientibus prosunt.

18. Avellanae praenestinae stringunt; coctae autem minus. In cibo sumptae capiti dolorem incutiunt, stomachi inflationem distendunt, corpori sano pinguedinem conferunt. Nuclei earum triti, cum mulso potati veterem tussem conpescunt.

19. Castaneae, suaves cibo, difficilis digestionis, virides stringunt, coctae minus. In cinere aut in vase fictili assatae, tritae cum melle, jejunis tussientibus datae prosunt. Aqua, in qua coctae fuerint, datur coeliacis, dysentericis et sanguinem conspuentibus.

20. Balanarum glandes virides stringunt, coctae minus indigestionem faciunt.

21. Pistaciorum virtus austera et styptica est, stomacho adcommoda. Pulmones purgant in cibo sumpti: triti cum vino contra omnes morsus juvant.

22. Nuces rotundae viridee, utpote adhuc aquatioris humoris, stypticae et frigidae virtutis, stomacho aliquid vigoris adquirunt, ventrem molliunt: maturae nutriunt et egeruntur: cum fuerint mundae, inflant: cortices vero earum stringunt. Siccae vero nuces duae, cum totidem ficis, et XX. rutae foliis addito salis grano conteruntur, et in vino commixtae contra omnia venena repugnant. Tritae cum corio suo, umbilico impositae, lumbricos occidunt. Folia earum cum aceto trita, auribus instillata, auditum praebent.

23. Amygdalarum dulcium virtutes calidissimae sunt et nutriunt. Calidae sunt ob pinguedinem; nutriunt, quia carnosae. Amygdala recens stomachum onerat; sicca cum pellicula sua commixta, stomacho utilis; venerem movet, ebrietatem arcet, somnum facit. Trita cum mentarum succo, sanguinem reicentes juvat. Nuclei torti triti sucus tussem tollit. Amygdalae amarae fortiores sunt: spleni, jecinori, morbo regio, nucleos tritos cum melle potui dato. Cum oleo tritas in aurem stillato: antiquam surditiem tollunt. Tritae cum aceto vulnera in mento nata et impetigines tollunt. Gummi earum ex pusca dantur sanguinem reicentibus. Hepaticis congruae sunt, purgato cortice in aqua tepida, et sic commedantur.

24. [Malorum granatorum] multae virtutes sunt: dulcia et acida, vinolenta et acerba. Dulcia habent aliquid caloris, ideo imflammationes stomachi commovent et egeruntur, et ex parte nutriunt. Febricitantibus non dantur. Acida frigidiora stomacho adcommoda, urinam commovent, pulmones refrigerant, jecinore laborantibus succurrunt. Vinolenta in usu meliora sunt, quia mediae virtutis sunt. Acerba illa sunt, quibus folia curvantur. Frigida siccata constringunt. Post haec omnia aperina appellantur. Sucus malorum granatorum acidorum stomachum nauseantem stringit. Mala cum granis suis in partes duas divisa in aqua cocta potui dato coeliacis et dysentericis: integra cocta, in vino pota, contra lumbricos et tineas. Cortex sicca cum galla equi trita vitia dentium curat. Cocta in vino trita perniciones et tumores omnes tollit gingivarum. Aqua, in qua cocta fuerit, gargarizatur contra tumores gingivarum. Flos ejus arboris, qui emnonruas vocatur, siccatur in umbra: tritus omnibus vulneribus medetur: cum melle tritus vulnera oris curat.

25. Pinorum nuclei calidissimi sunt: fortius ventrem commovent, stomachum et renes calefaciunt, urinam purgant: cum vino dulci potati ventrem movent. Fit ex iisdem oxyporium utile. Nucleos purgatos lasere, nitro, cymino, palmulis admixtos, cum melle dato: flegmaticos curant.

26. Palmarum thebaicarum vel nicolaorum poma sunt dactylica; habent aliquid caloris: cocta in vino stomachi dolorem tollūnt. Cibus eorum nutrit corpus. Recentia somnum faciunt, capitis dolorem movent: sicca stomacho commoda. Tussem cum sanguine compescunt in cibo sumpta, aut si coctio eorum libatur. Trita cum mastice et stomacho apposita, defectionem et sudorem nimium tollunt. Ossa eorum combusla et trita cum gallis granati et sicco cortice, sanguinem de naribus sistunt. Membrana quae ossibus inerit, scissa labia glutinat: carbonibus fumata, [ut ait] Hippocrates, extrahunt partum. Fit ex iis emplastrum mirificum, quod phoenicium appellatur. Cortex ejus viridis et tenera tunsa cum resina et ceteris pari pondere confecta, vulnera interius et podagras desiccat; surditiem purgat. Recentia ejus poma facilius egeruntur; et eorum virtus, ut myrrha, calefacit.

CURAE BOUM
EX CORPORE
GARGILII MARTIALIS.

Ad boum morbum. Salem tritum per cornu cum vino in potionem dabis. Boves morbos [1]) ne noceat, dato sumptas salis, terna lauri folia, et totidem porri sectivi et ulpici alii [2]) ternas spicas, turis grandis grana terna, herbae sabinae erbas ternas, rutae cauliculos ternos, sambuci carbones [3]) ternos. Haec omnia sub dio coeli per triduum ex eadem potionem dato: adjecto scilicet vino. Quod ita partieris, ut aequas potiones per triduum accipiat. Sane is, qui dabit, sublime stet, et vaso ligneo infundat in os, deiciat in gutture. Boves si aegrotare coeperint, dato continuo ovum gallinaceum, quod crudum integro [4]) facito ut devoret. [5]) Postero die caput ulpici alli [6]). Bos si aegrotat, quotidie ei dato unam eminam [7]) vini et exercere bene vivere remedium. si aegrotat herbam centauream

1) morbus.
2) allii.
3) turiones.
4) integre vel integrum.
5) devorent.
6) allii.
7) heminam.

contrita [8]) ex vino infunde per cornum. Bos si aegrotat, muriam salsamenti optimam et malum terrae aquae sext. aceti sil. ruta conterito et labris perfricato. Vel radicem herbam personaciae [9]) conterito et primo die dato unc. I. Vinique sext. I. et aquae. Bos si aegrotat, junci radicem decoques et per cornum dabis. Bos si tussiet aut si suspiravit, terrae malum, ovum crudum et adipem suillum, et vinum vetus, adipem tamen prius liquefacito et dato; juvat; vel marrubium cum vino datur. Si bos collum subtorserit, ebulo contrito perunguitur, saepe [10]) vel medullam taurina, prius tamen axungiam perfricato. Si in collum nervi laboraverint, sumito corticem novam de subero, comburito, ut carbones fiant et terito ex vino veteri et axungia bene inter se commixto et perfricato, ei [11]) collo pili saepius defluunt. Ulmi vernaculi radicem ex vino decoquitur [12]) ad tertias, et eum, cum opus non faciet, saepius perunguito, vel adipem ursinam vel medullam taurinam, prius tamen axungia perfricato. Si bovi intestina dolebunt, sumito vini sext. III. et olei emin. et permixtum per cornum et curat remediabitur. Item aliud.

8) contritam.
9) personatam. Columell. VI. 17. 1.
10) sepum.
11) si.
12) decoquito.

Salis pugnum et cepae capita X. pariter conterito et in offae modum reficito, eam in anum bobis inicito et fac eum arare continuo folli et sanus erit. Scabies bobis neves. et erbam sisatrum tundes et ex eo pecus lavabis. Et ex aqua, in qua lupini decocti fuerint, nihilominus lavabis. Bobus et caeteris pecoribus scabiem ut discutias intibum silvaticum conteris et perunguis. Bos aut asinum si eosdem morbos inciderint, sumito scilla aut rumnisa [13]) radicem, id est, spinam albam quam tenerrimam, et in aquam infundito. Ex qua per dies quatuordecim bibat. Unde expurgabuntur et sanitas consequitur. Irundinem si bos devoraverit, cimicem conteres, et ad nares ejus admovebis, statim eicies. Bos si non rumigat, [14]) salicis folia aut corticem ejus viridissimam contundito, et in eo sext. vini addito, et olei partem quartam in se bene misceto, et per cornum bovi infundito. Intestinum enim movit ut pedere non cesset enovit sanabitur. Jumenta si [15]) .potionabis. Stercus leporinum et cepam siccam cum vino conterito, et per cornu dato. Jumentum ruscones si habebit, alium cum axungia conteris et dabis: aegri des remedium foeniculi cum cepa conteris et potionabis jumenta.

---

13) rhamni.
14) ruminat.
15) sic.

Si crocinabuntur jumenta, marrubium et axungia conteris et in vino dabis. Ad glandulas jumentorum. Luna XIV. mane, antequam manus laves, jumenta omnia impedimenta tollis, et manus [16]) sinistra digito medicinali de glandulam adprehendis et haec dicis: Senti [17]) precante nec lapis lanam feri: nec lumbicos [18]) oculos habet nec mula parit. Utriculum cossia herpiosum arbor fuit manu humana haec ipsa concisa, corbo factus est et si tuber, si panus evala subula nec eris nec radices agas. Hoc semel dices. Si jumentum stercus gallinacium comederit, brassicam agrestem terito cum oleo et aceto, bibat per cornum. Ad abundantiam sanguinis genestam viridem conterito et eam in vino sive in aquam permixtam dato per cornum. Jumentum si male habuerit, cineres, lixiva, [19]) cyatos VIII. olei cyatos VI. consubige et in se et dat. [20]) bibat per cornum et currat ne minus horam aut seniores [21]). Ut bene valeant. Ypopomaces [22]) unc. I. conteris ex vino dabis potionem.

Ad scabiem jumentorum. Arabis bituminis po. III. sulfuri po. II. picis liquidae po. VI. picem,

16) manu; vel manus sinistrae.
17) Versus sunt senarii.
18) lumbricus.
19) cineres lixivii.
20) misce et dato.
21) semis. Seniores ut bene valeant.
22) apopanacis.

mentam, oleum, mitte in ollam integram, sine quiescat. Dein super infricato, qui et trita erunt, et quae soleta [23]) adice. bitumen, sulfur nigro et ita infunde, sed diligenter coques ne ferveat, sed lene igni vel carbonihus calefacito et remobes ab igne et colas, ac resolutum prius aceto admiscebis. Hoc medicamento perunguis jumenta alternis diebus plus bis aut quater. Ad pituitas. Aniscis [24]) unc. III. benetoris [25]) dabis cum vino permixtos cyatos VI. ad cornum. Ex qua medicamento etiam per sinistram narem duas dragmas infundis. Item aliud. Stercoris scrufini [26]) pulverem contritum diligenterque cribratum studiose servabis, ut si quando jumento pituita molesta erit, ex confecto pulvere cum vino veteri, quantum videtur posse sufficere, per cornum deicias, et sanabitur statim. Si quod jumentum cujuslibet generis stranguriam patitur, de sinistra manica tunicae pediculum eximis, eumque in aurem equi sinistram conicies, continuo sanabis. Sed cum hoc facies, pediculum omnino non nomines. Si quod jumentum mus coecum [27]) morderit, acetum acrum bene cum orbita [28]) infundito, et cum subigis et coecum tollis,

23) Dein super infricato quae trita erunt et quae solida.
24) anisi.
25) bene teris.
26) Scrofini.
27) mus vel caecilia. Colum. VI. 17. 1.
28) creta. Col. VI. 17. 6.

et inde acu ferrea morsum bene compungito, et supradicta terra coufricato. Hoc per triduum facito et cornu cervino suffumigato. Ad vermes necandos scyllae succum instillato ac pice liquida tangito. Boves si pedes attriverint, priusquam in viam mittas, pice liquida cornua perunguito. Famicem [29]) si boves habuerint, sale et aceto diligenter eluito posa aeris flos contritum con mixtum cum axungia vel alumine solo, vel galla cum alumine.

29) Tumorem.

FRAGMENTUM

GARGILII MARTIALIS.

Graeci quidam polion, alii etc. Latini conula; Martialis polium, neptunia.

Apulejus de herbis. cap. LVII.

